

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถาบันอุดมศึกษาเป็นกิจการที่มีความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าของชาติ โดยเฉพาะในด้านการศึกษานั้น แต่มีผลโดยตรงต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมของประเทศอีกด้วย เพราะสถาบันอุดมศึกษานั้นเป็นแหล่งผลิตบัณฑิตนักศึกษาเพื่อออกไปปฏิบัติงานตามสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ในระดับผู้นำหรือหัวหน้างาน ดังนั้นความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติจะเป็นไปได้ดีเพียงใดนั้นย่อมต้องอาศัยสถาบันอุดมศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่ง (อนันต์ ศรีโสภณ, 2524:7)

ในแต่ละปีจะมีผู้สอบเข้ามหาวิทยาลัยประมาณห้าแสนคน แต่มีสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่รับได้ประมาณหมื่นสามพันคน ซึ่งหมายความว่าอีกประมาณเจ็ดหมื่นคนจะเป็นผู้ที่ผิดหวังและจะต้องไขว่คว้าหาทางเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ โดยที่ส่วนหนึ่งก็จะสมัครเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มหาวิทยาลัยเปิด หรือศึกษาต่อต่างประเทศ อีกส่วนหนึ่งก็จะพยายามเข้าโรงเรียนกวดวิชา เพื่อเตรียมตัวสอบเข้ามหาวิทยาลัยอีกครั้ง สำหรับคนที่ทอดทิ้งจากการศึกษาก็จะหางานทำ หรือหาทางที่จะมีโอกาสเข้ามาสู่สถาบันอุดมศึกษาให้ได้ในปีต่อไป (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2530:110)

ในปี พ.ศ. 2520 มีผู้ศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำนวน 17,637 คน และมีจำนวนนักศึกษาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยในปี พ.ศ. 2524 มีนักศึกษา จำนวน 31,001 คน และปี พ.ศ. 2527 มีจำนวนถึง 45,578 คน (กองสถาบันอุดมศึกษาเอกชน, 2520:24, 2524:15 และ 2527:9) และจะยิ่งทวีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยคาดหมายว่าจะมีนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในปี พ.ศ. 2531 จำนวน 73,205 คน และในปี พ.ศ. 2534 จำนวน 83,937 คน (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2529:82) ซึ่งในจำนวนดังกล่าวนี้กว่าร้อยละ 92 เป็นนักศึกษาในระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี ดังนั้นจะเห็นได้ว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้ช่วยรับภาระในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศไว้เป็นจำนวนมาก

ด้วยเหตุที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา คณะกรรมการวางแผนฐานการปฏิรูปการศึกษา (2518:192-213) จึงได้วางนโยบายสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนขยายการศึกษาในสาขาวิชาที่สถาบันนั้น ๆ มีความพร้อม เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้ร่วมรับภาระในสาขาวิชาที่มีความกดดันได้เต็มที่ และทางทบวงมหาวิทยาลัยเองก็มีนโยบายที่จะให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น โดยจะส่งเสริมสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีความพร้อมและความสามารถขยายขอบเขตการจัดการศึกษาให้มากยิ่งขึ้น นโยบายของทบวงมหาวิทยาลัยซึ่งได้ประกาศแล้วคือ ส่งเสริมให้มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพิ่มขึ้น ส่งเสริมให้สถาบันที่เปิดแล้วคงอยู่อย่างมีมาตรฐาน และส่งเสริมให้มีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมหรือมากกว่ามหาวิทยาลัยของรัฐ (อาทร ชนเห็นชอบ, 2527:173-178)

โดยหลักสากลแล้ว มหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือเอกชน มีหน้าที่หลัก 4 ประการคือ (1) สอน หรือในบางแห่งจะใช้คำว่าผลิตบัณฑิต (2) วิจัย คือบุกเบิกแสวงหาหรือสร้างความรู้ใหม่ (3) ทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และ (4) การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม เมื่อพิจารณาหน้าที่ทั้ง 4 ประการแล้ว จะเห็นว่าบุคคลที่ต้องเกี่ยวข้องกับหน้าที่ทั้งสี่ด้านก็คืออาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษานั่นเอง (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2530:83) อาจารย์ในมหาวิทยาลัยนับว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของมหาวิทยาลัย เป็นส่วนที่จะสร้างผลผลิตให้กับมหาวิทยาลัย และเป็นส่วนที่จะริเริ่มสร้างอาชีพประเภทใหม่ ๆ ขึ้นมา (สมชาย ทยานยง และชนิภา ศิลปอนันต์, 2519:1) เคอร์ (Kerr, 1964:83) ได้กล่าวว่า "แท้ที่จริงแล้วคณาจารย์ก็คือมหาวิทยาลัยนั่นเอง เพราะคณาจารย์คือปัจจัยที่ก่อให้เกิดการผลิตและคือแก่นแท้ที่จะก่อให้เกิดความแตกต่างกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ" คุณภาพของมหาวิทยาลัยนั้นวัดได้จากคุณภาพของอาจารย์ ไม่มีใครสามารถปรับปรุงมหาวิทยาลัยใด ๆ ได้โดยไม่ปรับปรุงอาจารย์ (ลีบพนธ์ เกตุทัต, 2514:84)

โดยหลักการแล้ว การสอนเป็นบทบาทสำคัญประการแรกของอาจารย์ ประสิทธิภาพของการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ หลายประการ คือ (1) ความมุ่งหมาย (2) ปรัชญา (3) หลักสูตร (4) กระบวนการเรียนการสอน (5) การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาช่วยปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ และ (6) การวัดและประเมินผลความก้าวหน้าของนิสิตนักศึกษา (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2520:12) จะเห็นได้ว่าปัจจัยประการที่ 4 และ 5 คือกระบวนการเรียนการสอน และการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาช่วยปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้นั้นเป็นปัจจัยที่ขึ้นอยู่กับตัวอาจารย์ผู้สอนเป็นอย่างมาก ปัจจัยดังกล่าวนี้ก็คือการสอนนั่นเอง เพราะการสอนหมายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่ใช้เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้เพื่อช่วยให้

การเรียนการสอนนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมาย สื่อการสอนไม่ได้หมายถึงแต่เพียงวัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้ในการสอนเท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึงวิธีการและเทคนิคต่าง ๆ อีกด้วย เช่น สถานการณ์จำลอง การแสดงบทบาทสมมติ เป็นต้น (ไชยยศ เรืองสุวรรณ, 2526:137) แต่เดิมนั้น สื่อการสอนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโสตทัศนศึกษา ต่อมาวิชาการด้านนี้ก็ได้พัฒนามาเป็นศาสตร์ที่เรียกกันว่าเทคโนโลยีการศึกษา ซึ่งสื่อการสอนก็ถือว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของเทคโนโลยีการศึกษาที่มีความสำคัญมาก

ในปัจจุบัน เทคโนโลยีการศึกษาเป็นศาสตร์ที่ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาและวิธีการของการศึกษา สามารถประยุกต์ใช้ได้กับการศึกษาทุกสาขาวิชา เพื่อทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีผลทำให้การศึกษานั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ (คณะกรรมการจัดนิทรรศการการแพทย์กรุงรัตนโกสินทร์ เนื่องในการสมโภชน์กรุงรัตนโกสินทร์ครบ 200 ปี, 2525:21) การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมุ่งให้อาจารย์หรือผู้สอนได้ใช้เครื่องมือและสิ่งต่าง ๆ อย่างมีระบบ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีอิสระในการเรียนตามความถนัดของตนเอง (ไชยยศ เรืองสุวรรณ, 2526:91)

ทอร์เคลสัน (Torkelson, 1969:9) ได้กล่าวถึง "ความเข้าใจเกี่ยวกับสื่อและระบบการสอน" ที่นำมาประยุกต์ใช้ในสถาบันอุดมศึกษาว่า

1. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการสอน
2. เป็นแนวทางการพิจารณาตัดสินใจจัดการสอนให้เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน
3. เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ด้วยวิธีต่าง ๆ
4. เพื่อปรับปรุงการสอน
5. มีการทดลอง ค้นคว้า วิจัยในแต่ละสถาบัน เพื่อประโยชน์ของการสอนของแต่ละสถาบัน
6. การประยุกต์ใช้วิธีวิเคราะห์ระบบในการพัฒนาหลักสูตร วิธีสอน สื่อและอื่น ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ก่อให้เกิดเทคโนโลยีทางการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน

โดยเหตุที่การศึกษาในระดับอุดมศึกษาทุกสาขาเป็นการศึกษาระดับสูง มีความมุ่งหมายที่จะอบรมและฝึกฝนให้บุคคลมีความพร้อมทั้งในด้านบุคลิกภาพและด้านวิชาการออกไปรับใช้สังคมให้เกิดความก้าวหน้าตามแนวที่ตนถนัดอย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยจึง เป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง ซึ่งจะช่วยผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพในสาขาวิชาต่าง ๆ อาจารย์ผู้สอนทุกคนย่อมต้องถือว่าการสอนเป็นหน้าที่ที่สำคัญยิ่ง

และ เป็นเทคนิคที่อาจารย์แต่ละคนสามารถเรียนรู้ และฝึกอบรมเพื่อปรับปรุงตนเองให้มี
ประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นได้ (ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ, 2518: 4-5)

อาจารย์เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่มีส่วนสำคัญในการเรียนการสอน ดังนั้นอาจารย์ต้อง
เป็นผู้ที่มีความรักในการสอน และ เรียนรู้อยู่เสมอ พร้อมทั้งสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ มีความแม่นยำในหลักวิชาการที่จะสอนให้นักศึกษาได้เรียนรู้ ไม่ใช่สอนตามเนื้อหา
วิชาโดยไม่คำนึงถึงผู้เรียน อาจารย์จึงต้อง เข้าใจในจิตวิทยาการสอน รู้จักวิธีชักจูงใจให้ผู้เรียนมี
กำลังใจในการเรียนและการทบทวน ทั้งนี้อาจารย์เองจะต้องตัดสินใจอย่างฉลาดในการใช้
อุปกรณ์การสอนที่เหมาะสม ตลอดจนการวัดและประเมินผล ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งที่บ่งชี้ถึงคุณภาพของ
การสอน อาจารย์จึงควรมีการปรับปรุงการเรียนการสอนทั้งขบวนการ เพื่อจะได้นำมาปรับปรุง
ประสิทธิภาพการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม (William C.Hall, 1975: 31-70)

จากผลการวิจัยเรื่อง ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการสอนระดับอุดมศึกษาใน
สาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพประยุกต์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์กายภาพ และมนุษยศาสตร์ (จริยา
สิงคินา, 2520: 95-96, จินตนา มาพวง, 2520: 59-60, ชาดา บัวแสง, 2520: 110-111 และ
ลัดดาวัลย์ ชมมณฑา, 2520: 73-74) พบว่าตัวประกอบที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการสอนส่วนหนึ่ง
คือ วิธีสอน และอุปกรณ์การสอน ตัวประกอบดังกล่าวนี้ก็คือ สื่อการสอนนั่นเอง ดังนั้นเราจะเห็น
ได้ว่าสื่อการสอนเป็นปัจจัยอันสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการสอนของอาจารย์ในระดับอุดม
ศึกษาทุกสาขา

เนื่องจากสื่อการสอนมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ ในแผนพัฒนา
การศึกษาระดับอุดมศึกษาระยะที่ 6 ทบวงมหาวิทยาลัย (2529: 13) จึงได้วางเป้าหมายด้านการ
พัฒนาการเรียนการสอน โดยจะสนับสนุนให้มีการฝึกอบรมผู้สอนสาขาวิชาต่าง ๆ ให้ทราบถึง
เทคนิควิธีการและ เทคโนโลยีการสอนใหม่ ๆ เพื่อประโยชน์ในการถ่ายทอดความรู้แก่นักศึกษา
และการคิดค้นนวัตกรรมการศึกษาใหม่ ๆ ในขณะเดียวกันก็จะมุ่งพัฒนาการใช้อุปกรณ์การเรียนการ
สอนสาขาวิชาต่าง ๆ ให้เหมาะสมทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ

เป้าหมายดังกล่าวจัดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาคณาจารย์ซึ่งเป็นแนวทางการ
พัฒนาการสอนระหว่างปฏิบัติการณ์ มีจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ที่ปฏิบัติงานอยู่แล้วได้มี
โอกาสเพิ่มพูนความรู้ ทักษะการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ให้ดีและมีประสิทธิภาพมากขึ้น (ไพฑูริย์
สินลาร์ตน์, 2524: 68)

สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้แสดงเจตนารมณ์ที่แน่วแน่ในอันที่จะปรับปรุงส่งเสริมประสิทธิภาพของการเรียนการสอน ดังจะเห็นได้จากการที่มีจุดมุ่งหมายหลักในอันที่จะพัฒนาสถาบันของตน โดยเฉพาะเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการเรียนการสอน (กฤษี คำชาย, 2521:81) จากผลการวิจัย เรื่อง ความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์เกี่ยวกับการพัฒนาคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน (พัชรินทร์ จารุญโรจน์, 2527:58-72) ชี้ให้เห็นว่าทั้งผู้บริหารและอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนต่างก็ตระหนัก และเห็นความสำคัญของการสอน ตลอดจนมีความต้องการกิจกรรมเสริมความรู้เกี่ยวกับบทบาทด้านการสอนค่อนข้างมาก

ในการพัฒนาอาจารย์ที่เหมาะสมและมีคุณค่า นั้น จะต้องตรงกับความต้องการของคณาจารย์และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของสถาบัน และสนองความจำเป็นในสังคมด้วยพร้อมกันไป สิ่งที่สำคัญมากก็คือ ความต้องการของผู้สอน ว่าผู้สอนมีความต้องการเรื่องอะไร ด้านใด มากน้อยเพียงใด เป็นต้น (ไพฑูริย์ สีนลรัตน์, 2524:68) ดังนั้นการสำรวจความคิดเห็นของอาจารย์ในการใช้สื่อการสอน ก็จะทำให้ได้ข้อมูลมาเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาการเรียนการสอนและการพัฒนาอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาทางหนึ่ง แต่เนื่องจากการศึกษาระดับอุดมศึกษาประกอบด้วยชั้นจากหลายสาขาวิชา แต่ละสาขาวิชา มีลักษณะเฉพาะของตนเอง ดังนั้นการเรียนการสอนจึงมีลักษณะเฉพาะไปด้วย การเรียนการสอนในสาขาเฉพาะศาสตร์จึงต้องจัดให้สอดคล้องกับลักษณะวิชาและอาชีพที่ผู้เรียนจะต้องรับผิดชอบต่อไป บริการด้านโสตทัศนศึกษาจึงควรสนองความลึกซึ้งของแต่ละสาขา เพราะแต่ละสาขาจะมีแนวทางของตนเอง มีระบบและแนวทางเฉพาะ (ไพฑูริย์ สีนลรัตน์, 2525:20, 23)

ดังนั้น เพื่อเป็นการพัฒนาการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยเอกชน จึงควรจะมีการศึกษาถึงความคิดเห็นของอาจารย์มหาวิทยาลัยเอกชนในการใช้สื่อการสอนโดยพิจารณาถึงสาขาวิชาที่อาจารย์สอนอยู่ด้วย เพื่อจะได้นำเอาผลการวิจัยมาเป็นข้อมูลสำหรับการจัดบริการสื่อการสอน อันจะเป็นการส่งเสริมประสิทธิภาพของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเอกชน ตลอดจนสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์มหาวิทยาลัยเอกชนเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอน
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของอาจารย์มหาวิทยาลัยเอกชนในสาขาวิทยาศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์ และสาขามนุษยศาสตร์ เกี่ยวกับการใช้สื่อการสอน

ขอบเขตของการวิจัย

1. มหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 5 แห่งคือ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มหาวิทยาลัยพายัพ และมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คืออาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัยเอกชนที่ปรากฏชื่อในแบบรายงานจำนวนบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน (รทผ.20) ปีการศึกษา 2530 ที่มหาวิทยาลัยเอกชนรายงานต่อกองสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย

ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยครั้งนี้แบ่งคณะและสาขาวิชาออกเป็น 3 สาขา ดังนี้

1. สาขาวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย คณะพยาบาลศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ สาขาวิชาคณิตศาสตร์-วิทยาศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์
2. สาขาสังคมศาสตร์ ประกอบด้วย คณะนิติศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ คณะบัญชี คณะบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์
3. สาขามนุษยศาสตร์ ประกอบด้วย คณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. มหาวิทยาลัยเอกชน หมายถึง สถาบันอุดมศึกษาเอกชนประเภทมหาวิทยาลัยตามความใน พ.ร.บ.สถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ.2522 จำนวน 5 แห่งคือ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มหาวิทยาลัยพายัพ และมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

2. สาขา หมายถึง กลุ่มของคณะ และสาขาวิชาที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยเอกชน ซึ่งแบ่งเป็น 3 สาขา คือ สาขาวิทยาศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์ และสาขามนุษยศาสตร์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทราบข้อมูลที่มีมหาวิทยาลัยเอกชนจะ ได้ใช้ เป็นแนวทางในการส่งเสริมการใช้สื่อการสอน และการปรับปรุงการให้บริการสื่อการสอน
2. เป็นแนวทางสำหรับมหาวิทยาลัยเอกชนในการจัดบริการสื่อการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของการเรียนการสอนแต่ละสาขา